

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

НЕДЈЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 1.

НА ЦЕТИЊУ, У СУБОТУ, 3. ЈАНУАРА (15. СИНЈЕЊА) 1876.

ГОДИНА IV. (VI.)

„ГЛАС ЦРНОГОРЦА“ излази један пут недељно. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. 6; по год. 3; четврт год. 1. 50. и. За СРБИЈУ год. 7; по г. 3. 50.; четврт 1. 75. и. За остале земље год. 4; по год. 2. За остале земље се за ред 5 копча. Предплата и сви наруџбе плаћу се администрацији, а дописи уредништву на Цетиње.

ПОЗИВ НА ПРЕТИЛАТУ.

Ево ступамо у шесту годину нашег рада. Пет година нијесу више мала прошлост за један српски лист. У њима стелили смо на своје сталне пријатеље и читаоце.

За то мјесто сваке препоруке доста. Напомињемо само данашње околности и без сумње велике догађаје, којима наш народ на сушмет иде. Устанак херцеговачки дотекло је злину у најбољој сили. У истој сили он ће издржати, а што ће даље бити, то ћемо брзо виђети. С тога, што смо најближи бојинству херцеговачком, добијемо вјести одмах и први и у стању смо да их највјерније и опширно саопштавамо, што свакојкој има вриједности и за најудаљеније наше читаоце.

Због тога, осим свега другог, има „Глас Црногорца“ данас велики значај, и постаје потребан свакоме, који није равнодушан према свему што се догађа и што ће бити у нашем народу.

За то ко хоће да га има, нека похита са претплатом.

Први мјесец дана шаљаћемо лист свијена до-вадњијем претплатницима напосије, а од 1. Фебруара обуставићемо лист свакоме без расписке, ко претилату дотле не-пошље.

Вересије нећемо више да имамо. Је ова за овејех пет година ве-лика постаја.

Молимо последњи пут и све дуж-нике, да свој дуг час прије измире.

Цијена је листу:

За Црну Гору и Аустро-Угарску	на годину	—	—	ф. 6.
	на по год.	—	—	„ 3.
За Србију на годину	—	—	—	„ 7.
	на по год.	—	—	„ 3. 50 нов.
За друге земље на годину	—	—	—	„ 8.
	на по год.	—	—	„ 4.

Уред. „Гласа Црногорца“.

ТУРСКЕ ПРИЈЕТЉЕ

Већ пет мјесеци траје устанак у Херцего-вини. И то је устанак прави у пуној сили, а не мали покрет или немир; и ту је било бојева вр-навних, великих, врло значајних, а не сва-кидањих сукоба или незнатних окршаја. По-дигао се на оружје народ мислани, извођени, угњетени, оглобљени, против великога царства, којег је подјарило, не да протестује против насилја, него да их се отресе, да се ослободи. Оружје народа тога до сад је савоодобитно, сила царства тога до сад је немоћна.

И кад царство то у ових пет мјесеци ни-је могло угушити устанак и покорити побуњени народ, што чини сада?

Пријети Црној Гори!

Зашто? Порта каже — то смо читали и у њезином органу „Ла Тирк“, да би устанак давно био, да га Црна Гора не уздржава. Каже, да више хиљада Црногораца има у усташкој вој-сци, а управа устанка, да је баш на Цетињу.

А су чим пријети порта Црној Гори? —

Ратом!

Ми смо ту скоро, када се зајерало Црној Гори, да се не држи строго неутралности, гово-

рили о положају и држању Црне Горе према у-станку. Чадј јој се већ пријети, зато ћемо опет, ако је могуће још јасније, проговорити о истом предмету.

Ко хоће праведно да суди о држању Црне Горе, тај мора имати пред очима ове три ствари, које одлучно одређују и управљају спољашње владање Црне Горе:

прво, да, осим тога, што један и исти на-род живи у Херцеговини и Црној Гори, постоје јако, многостручне, управо животно свезе између Црне Горе и Херцеговине;

друго, да народ црногорски по сасом осје-ћању према браћи својој, које отајну борбу очи-ма гледа, и по својој ратоборној, јуначкој приро-ди не може не тежити да им помогне;

треће, да Црна Гора од вагда има значај звјезде преходнице опште слободе наро-да нашега и да је у томе, а не у неприродним границама њезињем живот мезни. Тај значај је под својим владијиним довод ситувала и развила и ни за коју цијену не може га напустити.

Ове везе, ово осјећање, овај значај Црне Горе доиста су околности, које чине, да је врло тешко Црној Гори у исто пријеме одговорити и нијем обвезама, које као држава, док је у миру, има да пази према сусједној Турској. Па шта-како ни се одзива Црна Гора?

Сијеко слободно рећи, а то нам, осим Тур-ске, вас свијет признаје: потпуно правично, до-шљедно, достојанствено.

Подгоричка ствар, која је вјечити протест против суровости турске и против гњечења и пре-зирања међународног права од стране Турске, још је свакоме у свијетој успомени. Нећемо се за то у опширности повраћати на њу, али ћемо споменути, да су цареви и владе њихове чести-тали кнезу Николи за његово витешко понашање и да се свак дивно народу црногорском виђењу у њему свијест држављанску исто тако јаку, као што му је јако његово осјећање и љубав за сло-бодом својом и браће своје.

Одмах иза тога подгоричкога догађаја, из-јавили су се немири у Херцеговини. Стотину и више главара херцеговачких пребјеже у Црну Гору, о одлуком да се без своје или Турске пронасти не повраћају више дома. Црна Гора заузимишем код великих сила изрази ми сло-бодни повратак и склопи их на повратак, и тијем учини услугу Турској и задовољи велесиле, које су желеле, да се мир не наруши, који је донста стајао у руке Црне Горе.

Турска, као што је вагда чињела, погази за-дану ријеч, да ће главари, који се повратили, бити потпуно сигурни и слободни. Она их стаде гонити и убијати и тијем даде повода новом по-крету и изазове данашњи устанак. Осим тога не достојног чина, Турска је довела тијем у тешки положај кнеза Николу и Црну Гору према народу херцеговачком, који се са њом на његову ри-јеч повратио у Херцеговину. И то већ довољно би било, да се Црна Гора сматра разријешеном од строгијех обзира према Турској. Али она и

тада и све до данас остаде на путу праведности, на путу, на којем ју је сусретило једнако сепоспште уважење, поштовање и признање и на којем је задобила јаке наклоности. Имајући о томе чисто-га увијерља, Црној Гори није ни вадо стадо до тога, што је Турска с њом незадовољна, а напо-шљедку такве природе одношај није никада ни престајао међу њима. Ни Турска ни нико по њоже ни најмањег приговора учинити држању Црне Горе. А ако турска осива своје пријетње само на томе, што има Црногораца међу уста-шима, то је ништа. Цео свијет чуло би се, када их неби било, јер није могуће да их нема.

Народ црногорски љуби и слуша свога кнеза, али и кнез Никола љуби свој народ, љуби јуна-штво и поштење његово, љуби сјајну прошлост његову и својих предака, љуби и ради за срећу и живи за будућност народа српскога, и за то не би он никада, да задовољи прећерана захтјевања било Турске, било чија му драго, учинио од свога народа роба, који би у послушности дотле лоћерао. Он то неби учинио и кад би могао, јер се душа његова противи томе, и јер би се сав свијет згрозио од таквога владноца и народа, али он и не може то учинити. Од туд појединијех Црногораца у устанку херцеговачком, као што их је и прије вагда било и као што ће их у-вијек бити на сваком бојинству, гдје се бије бој за поштење и слободу.

И тако пријетње Турске ратом Црној Гори са свијем су без основа. По зи накнаду тога оне су доста смјешне. Каже се с турске стране: да се устанак не може угушити због тога, што га Црна Гора потпомаже, и за то хоће Турска да зарати с Црном Гором, наравно, с том је цијељу, да је побједи. Хоће ли сваки на т мислити: а како ће то учинити, кад не и сами устанак херцеговачки да угуши?

Овој узгредној пријетњи додајемо, а јући данашњу ријеч о одношају Турске нама, са свијем озбиљно још ово: При-вршила је потпуно и савјесно дужности, и на, као уређена, просвјештена државица, другијем државама. Кад је Турска покрене с га пута, она ће чинити што зна и што мож што име и част њезина захтјева, што јој без-бједност њезине и народа српскога будућности налаже. У томе неће је моћи више никакви об-зири, нико и никакво уздржати.

Подписаноме одбору стигли су од 8. Декембра даље ови прилози:

Г. Е. Н. Жадоски из Баден
Бадена у банкноте 300

Преко ц. руског консулства у
Дубровнику, које су скупили раз-
лични комитети у Русији и приватна
лица у банкноте 10.000

Н. Св. кнез Гига из Руму-
није у банкноте 1000

Г. Петар Бокановић из С.
Франциска у Америци мјеницу од
40 долара.

Н. преосвештенство г. Мн-
хајил, митрополит српски као пред-
сједник међународног одбора од

прикупљених придога	5000
Г. Томо Маринковић	20
Славно уредништво "Народни Листа" из Прија у банковете	400
Славно уредништво "Нашинца" у Оломуцу у банковете	500
Г. Вјеслав Ивач, Ракушан, учитељ у руском граду Енској, рубља	6.
Одбор изјављује свиња на овим милосрдним даровима најтоплију благодарност.	
Цетиње, 31. Децембра 1875.	
Одбор за страд. Херцеговце.	

СА ХЕРЦЕГОВАЧКОГ БОЈИШТА.

Усташа око Таре.

III.

(Продуљено).

Земљиште је су усташе радиле: Ограђеница јужно од Љубишњег планине. Ту је била тврђава — фортифика — у којој су стајали низами по 250 — 300. Ограђеница је велико поље око кога се држу обложни брегови гором обрасли.

Западно је од Ограђенице Мештровица — један и по час у растојању. Ту су била три чардака у којима су били 500 низама.

Иза њу Ограђенице и Мештровице је Слатина, пољско поље око кога се држу кривевити брегови. Више Слатине је мала висораван на којој је једно жаријело — звано Стубица. У жаријелу је било по табора низама.

Бобово је сјеверно од Ограђенице. Бобово је равно и доста пространо за бојно поље. Оно њега се држу брегови већином гором покривени, и ту је био један табора низама.

Према овоме положају и броју непријатељске војске по њему а још кад се у вид узме велика снага непријатељске војске у Љвљави, која може свакад стићи у помоћ на поменути мјеста; она је дако у те класе угрозити ни с великом снагом непријатељске војске и свом њеном опремом.

По хајде да видимо, шта могаше учинити у тим истим приликама овака планских синова, који не кроје план на хартији, него с голим хиџдарима — јуришају међу тисуће солдатских бајонета — а зашто — данас је свакоме познато.

Прије вел. Господина покушавао је Живо Шибалија, да поцади села око Таре и рају сиротину изјави од тиранства, онога с којим се и данас по синежијским планинама и њињим клинцима боре сви који хоће изабављење или смрт. Али ту, је мало успео за руком, као познатом и јунаку из претходних ратова. Шибалија ни пет хиљада различита мала, и поче уклањајући фамилије, али је и пао непријатељске, за то што је дубоко умисао с малом а тога је силни низад навалио и неколико Шибалијиних посјекао. Један одјељак ње војске непријатељ прегна преко Таре, иде на онај који је мал доскочно, тој великој опасности, у којој се Шибалија, дође му у помоћ стари Томећ и Ђуровић са својим четима.

Гаман кад је непријатељ већ прихватио био аше да их сјече и мал прије њени одузме, али Томећ те присажи и охрабри усташе тако, да се сад окоче и преа у прва непријатељем одлучну на пово борбу читавих 7 часова. Усташа поје за руком, те сузбијају непријатеља и разгњају га на све стране, само једно одјељење низама угнаше у тврђаву ограђеницу, коју Томећ оградил са својом четом, да чува да не утече ноћу.

Тоба се дана прикупе све чете народне и ујутру поју на Ограђеницу врнувши и Шибалију са собом.

На Ограђеници се искупи усташа 400, међу којима највише бажје заслужују чете и четовође Бошковића, које су с тога мјеста у најбоље часове и са све стране доносила, као што је познато од летос у раду усташком од Љубишњег а Бање на граници шумадинској. Отолен до Дуге и до Гацка.

С Ограђенице поје једна чета са старијим Томећем и Ђуровићем у срегање четата попа Жарка, који се чујаде око Бање. Но та чета нијешла да чини само пенуку, него је од Таре до Бање велики успјех учинила, те је све породице спаса, попијела и попијала куда је год дошла, што је непријатељско, као што је то

све у своје пријеме било у кратко изложено и штампано у "Гл. Црногорца".

16. Августа удари и пријатељ са 800 низама на усташе, у сред поља ограђеничког — да изабави оне затворене у тврђави, која је онекоје на била усташком војском. Пала је непријатељско, да се и онај табора с Бобова пријатељ бојништу на Ограђеници, те да у нужди помоћне о-вој, која ће ступити у борбу с усташима.

Борба је трајала од 6 сати из јутра до 3 по подне. Ту није било мјеста заклањању, нити опет каквијех метериза, него преснице оба двије стране и за то 9 сати без имало прекида. Но кад више непријатељ да не може продријети к тврђави и што се више бјје све више бјје својих војника — онда поче одступати постепено, а усташини живље напади, док од једном непријатељ окрену леђа, и вика је који војник могло бјекати, непасећи ништа на трубно знаке, нити опет на команду! Ријетко је такога болома било, т. ј. у растојању мјеста и времена бјежања непријатељског пред усташима, читав 4 сата од почетка бојнога поља, док су их усташе тек на дво Коњскога поља у сиви мрак оставили!

Табора с непријатељем примицао једнако Ограђеници, но не подјели срећу са својиме ни у једном случају по уреченом плану. Чим виђе да се војска сломи први пут, онда и он утече на Бобово!

Но како се непријатељ узео био у коштак с усташима у самом голом пољу, и како се грозно сломи на толику дајницу, врло је мало жртава било од оба двије стране, а највише што су се усташе изјежбале паћи себи закони на сваком мјесту, јер не ступају нити одступају толиком није, а својим великим увијањем као змија, свакад овако непријатељско мисо се пуштала.

Што опет усташе у том погону не посјекоше много као што им баста, узрок је што су се устезале, бојећи се онога табора с Бобова, да им се леђа не падне, а поломљени да им се не обрну, те би могли бити потучени са три стране, као да им и непобјежну он из тврђаве, те су и оставили неколико своје војске, које су поћеру тијем обеснажили и број војника умањили.

Непријатељскијех војника погину 30 и 10 живих посјекоше усташе, рањенијема се незна броја. Усташа погину 2 и рани се 6.

Кад ухвати мрак и усташе виђоше да се врну табора бобовски патраг, онда се озагоре на Слатини да чувају да непријатељ не продре скоје стране на Ограђеницу.

Оно одјељење усташке војске нападе сутра дан на тврђаву, приредивши славу и друге запаљиве ствари као и пачваре које ће бацити на кров тврђавне фортифика. У томе низам виђе, шта ће га снажи па ноћу скиде сав кров унутра, начинивши најгорњи бој као метериз и на све стране по три реда пушкарнице. Тим поступком низама нијеје усташе сад могло ништа радити, осим да их из даље опколе и чувају да не утекуну.

Послије три дана по победи усташкој, коју одржаше на Ограђеници над 800 регуларног низама — непријатељ склоји план, војни ће потући усташе са свијех страна.

Прије свега да удари овај табора с Бобова на ограђеницу те исече усташе, које су тврђаву блокирале, па после да окрене пољем на Слатину на главну усташку војску, тада треба да поје и она из Коњскога поља, а трећа да нагне са Стубице. По томе плану скројеном на хартији штаба непријатељске војске, усташама неби лако било кад би они Турци били — чекати толику силу на пољу слатинском. Ноћу им је дошао један Хришћанин и испричао шта мисли непријатељ ујутру над њима извршити. Ујутру рано усташе науме осујетити план непријатељев, те ударе с једном четом на Стубицу, одкле потисну низам к Бобову. Бобовски табора нагну на Ограђеницу, али прво да присажи оне што их усташе погнаше од Стубице.

Кад се показа мала збрка непријатељског прорачуна, онда се усташе помакоше са Слатине на Стубицу, а онијема код тврђаве заповједише да се скрећу и ближе горе придржавају. Кад стиже војска с Бобова поврати стубичане и ступи одмах у борбу која је трајала 7 сати. Ту су усташе имале добру позицију из које су се лако могло бранити, да је ударила и она војска с Коњскога поља.

Пред саму вече, кад непријатељ виђе, да не може никако продријети на Ограђеницу ни с његовом највишом погубијом, и кад виђе да му коњскопољска војска врну зајам за срамоту (ба-

рећ тако се њему чинило) — онда поче оспити на усташе још једну ватру, а мртве и рањене једнако вући пријатељ к Бобову. Усташама није мило било, да им се шабар испред њих носе, за то почне један по један искити и хандара се давати на пут непријатеља, који обрну плећа и утече у гору, која је била у растојању од њега на сто корака. У томе је бјежању — краткоме пољом погинуло четрдесет низама а два пут толико рањенијех, не рачунајући ништа оне што су раније одлучили. 4 усташа погину и 9 се рани.

Усташе су имале и своју коњицу од 15 коњаника, која је свршила врло важан посао. Она је једнако претрпала и обиграла непријатеља са свијех страна тако, кад је коњица непријатељева прво пошла од Коњскога поља на Слатину, дочекала ју је усташка војска и одмах натраг вртнула.

Није чуло што није чинио план с Коњскога поља више покушаја и постуило што уговореноме плану, кад се зна како је харно прије три дана на Ограђеници, како је чинио покушај у два пута тога дана, како је њему дошао у помоћ табора бобовски.

По одржаној усташкој победи на Стубици тога истог дана утече и низам из тврђаве, коме чета усташка није ни бранила по заповједи усташкијех вођа. Чета је напала с леђа низама и убила 17 на мртво и 20 ранила.

Сутра дан скупи се сва војска на Ограђеници, те дође и Бошковић који је био прије Стубице у Језера сам отишао, да уреди нека ствари односно народа турског око села Таре.

Пошто усташе обале тврђаву на Ограђеници, врну се опет на Слатину, одкле ће четама нападати на непријатеља. Те исте ноћи пољу једну чету на Мештровицу — коју је водио млади Томећ и Радован. Тој је чети задатак био, да се побједе ту с непријатељем у чардацима и да како чардаке запали. Кад приђе близу чардака онда обори из пушкарнице патроту за патроту у чардаке, тако исто и непријатељ на усташе. Читав 4 сата ватра је трајала, и усташе виђоше да се с толиком снагом не може прићи чардацима, те послаше за једну чету још да им у помоћ дође. У томе се усташе изнакну под док им пристигне помоћ. Непријатељ као да предавише његову ноћу погубије те се кошом искрца из чардака и побјеже пут Бобова. Чета усташка опати и ухвати поћеру, у којој уби 8 низама, а рањенима се не зна прави број, поврне се и запали сва три чардака на опет те ноћи дође на Слатину.

Сутра дан рано поје иста чета на Страц преко кога је имао пут од Таре на Бобово. О подне дочека непријатеља који је тајни гонио к Бобову. Ту су се били 3 сата и најпосље усташе јурише по сред њих, те их расчерају на двије стране. Једно врну патраг а друге одатна к Бобову. Један усташа погину а непријатеља 30 а 12 усташе посјекоше, Усташе отеше 100 коња натоваренијех тајно и другим потребама за низаме.

Кад непријатељ виђе да му се и чете усташке не даду није обрнути, онда поче свијех мјеста омицати. Прво се сва војска искрца у Казнује, а отоме уједно у Љвљаву отишла.

Чете су врло велики успјех учиниле и подпуно одговориле ономе што се у војничкој науци зове добри четовање — особито по оваком земљишту и у оваквијем приликама.

5. Септембра скупе се све чете на Слатину као и она што је до Бањешла под Томићем и Ђуровићем. Тоба дана поје сва војска усташка на Грдијевиће и на Челебиће. Те запаљиве 6 села турскијех, која су се и изила на сјеверистоку на 4 сата од ограђенице. Тоба се дана врну у вече на Слатину на конач а ујутру рано поју на Старево брдо. Ту је била вула и кордул непријатељев. Кад усташе опколе кулу са свијех страна, тада кордул поче обарати ватру из пушкарница са све стране. Али усташе на њих нијесу ни једне испалили чувајући фишке за бољу прилику, него су једнако вуле славу и најпослије близу куле прилијеле и запаљиве. Кордул поче искити из куле и пут усташа на јурни да утече, али му је све залуду било да је и више, јака била. Кад остали из куле виђоше да усташе ове посјекоше, да се од њих стране то ради са свијем ласно без напрезања и каквог великог хајла — онда занаскае апан, и кумећи усташе и њиховом пушком, само живе да их пуште. Уста-

ице их пушташе и прогнатише к Цевелима, а кулу запалише.

7. Септембра пође једна чета од 100 друга коју су водили старији Томић и Караџић из села познатих Бестин, у којима је било 250 кућа. Села западе и прате се на Слатину послије 2 дана.

11. Септембра пођу 3 чете на села под Љубишом у Подгорицу. Једну је водио старији Томић, другу Беае Дринчић и Вуџ Шашовић а трећу Мирко Новосело и Милован Бадњар. Чете пођоше пођу и Томића је непријатељ дочекао под самим селом у пољу из метерица. Чим су запалиле пушке из метерица, чета је иста земљица, непалећи никако својим пушкама, док се непријатељ не обрне више од десет пута, и тек тада Томић у мазом прикиду пуцања викну — ко је могао метерица. За тренутак синуше јатагани по метерици и одмах изаше изагнише и раширише које куда а без и једне своје жртве, а 4 живи посјекше и мртвијех у метерици тако и сто оста, који послије два дана покоришаху њихову несрећу као и на свјем мјестима.

Чете угресоше у села те их до зоре све попале, у којима је било 280 кућа. Ту је судбину дочекала и кула Додаге Ченџија, у коју је могло стати 300 војника. Тетри чете палише 200 брава и 20 говеди без икаквог губитка својих војника, него се сви враћаше здрави и весели на Слатину главно догориште, одкде је Бошковић са својима пошао у Цулу, а отоден на Безује ће су звједно са Сочинцом прихватили тврђаву у Туркима аманет пуштају 16. Октобра.

ШТО ДАЈЕ РАЈА У ТУРСКОЈ ЦАРУ И АГАМА КАО ГОДИШЊИ ДАНАК.

Већ је познато и препознато цијеломе свијету жалосно стање хришћанских народа у Турској. Кроз пет стотина година, од како је Турци утврдио своју власт на балканском полуострву све је чиниено, све је измишљан — најгорније муке и највећа тиранства, тек да се уш — тега да нестане бједне и невољне раје. Свега онога што би човека водило моралној или к материјалној вортости — свега су тога дијели Турци лишили несрећне Хришћане.

Да набрајам ове све што сам чуо од Херцеговаца, што су они трпјели од Турака и како су проводили жалосни живот под њиховом тиранијом, то би мисли измишљено било, јер је то, као што рекох, већ поодвино свијету познато. Но само ћу да кажем о харачу којег је раја давала цару и агама, а то, све вјерно, како ми је приговједо Србин Херцеговац, који је све ово давао, да дајем о харачу.

1. Харач цару.

Од свега рода што би се родило Хришћанину — раја давао је цару осми дио. Ова се осмина није купила као што се купи данак по другјем јевропским државама, него би закупил осмину богати трговци и они одговарали цару, а сами купили од народа. Сада да видимо како су они харачије поступали са рајом приликом купљења харача.

Кад би харачија дошао код једнога или другога Хришћанина да купи харач, довео би са собом по неколико заптија и слуга. Свој тој његовој пратњи морао је он давати трошак па ма колико он стојао. „Да како, бре Влаше, рекао би Турци, тебе је алах створио да радиш и да се мучиш, а мене да господујем и да уживам. Дај овамо да се једе и да се пије.“ И тако сиромашни раја мора Турчину дати све што затражи, а ако што год нема у кући што Турчин затражи мора набављати одакле зна.

„Е Влаше, проговорио би харачија, знаш ли даур бре што сам се потрудио до тебе? Дошло је вријеме да се даје царски харач. Знаш Влаше какви милостији падиша харчи за своју рају, па за то хоће да се намири у царску хаџу.“

Види се како милостији падиша харчи око своје раје. Колико глорених путова има у Босни, Херцеговини, Старој Србији, Зети, Арбанији и другјем областима турскога царства. Колико има у тим земљама школа, колико ради у тим земљама фабрика, у каквом се стању налази морално и материјално стање тих народа. Доиста велики и превелики трошак због којег је можда Турска и дошла до банкрутирања.

„Знаш честити ага све ће милостииво цару бити, но ја сиромаш — фукара — пара немам све да платим новцима.“

Ево на пр. бива код неких који немају новца, за то не гребу разумјети да сваки овако

пажљиво харач, по он који су муштинијамиру — ју поше, али и за њих ће харачија изнестити што год или какву погрешку или на што тек да га сунуше оглоби, по ево на се намири од мога имања. Тада харачија одпочне да се намирује. Вола који ваља на пр. 20 талијера узме за 5 талијера, овна који ваља 4 талијера узме за 1 тал. и тако даље све док се намири.

Ово је на закону основана и законом утврђена осмина која се узима у Турској на овако законити начин.

Осим ове осмине даје се цару харач и на мушке главе и то овјем начином: На старијину од куће даје се 50 гроша, на најстарије мушко чељаде посље старијине 40 гроша, на млађег 30 гроша и т. д. Таквијем начином ако има у кући на пр. 6 мушких глава даде харача више од 160 гроша. А од кула сиротини рају новац. Да како и ово се све намирује оваквијем начином као и осмина.

На свакојег коња даје се цару по 15 гроша, на вола 10 гроша, на свакојег ситнога браву по 4 гроша, на отељену краву 20 гроша а на неотелећу 15 гроша. Ако има тежак плуг плаћа на њега 30 гроша, на обично рало 20 гроша. Чобан који чува стоку плаћа годишње сунуше од обичнога харача 20 гроша. Жена која има кућу (преслицу) да пред плаћа на њу 6 гроша а ако има и станице плаћа на њих 15 гроша.

Ако носи који влах малу пушку плаћа на њу харача 30 гроша (а можда и сама толико не ваља) а ако носи маж плаћа на њега 40 гроша. Ако је који момак довац на држи довацку пушку плаћа на њу 25 гроша, и сунуше на свакојег зеца што убије по 4 гроша, а на сваку дивљу или другу животињу плаћа по 12 гроша и т. д.

Ово је годишњи данак што даје једна раја цару. Приликом пак јад иду харачије да купе овај харач може се слободно казати, као што ми рече и тај Херцеговац, да ће узети и пет пута више но што је овје назначено.

Из овога се може виђети како се милостииво Султан брини о срећи и благостању својих поданика. Измишљено је и измишљана се све чим би се од несретне раје могла одузети и последња цара и тијем начином довести до највеће невоље и крвијег сиромаштва као што се у таквом стању и налази раја у Турској.

2. Харач агама.

Познато је да у Турској аге имају велике земље и добра и да, тако рећи, врло је мало раје која има своје властите земље. Ага има који имају повше стотина ћипчија и то све јадне раје, или као што они реку, фукаре и с тимјем својим ћипчијама аге располажу као својим спојином и као бесловесном животињом. Један ага који је био ћипчија Ханзи бег Ризванбегова приговједо ми је ово:

Ханзи бег Ризванбеговић имао је, рече ми он, 300 ћипчија који су стајали на његову земљу и кућу. Они вијесу имали ништа својега ни куће, ни земље, ни горе, осим само имали по нешто стоке, па ни с њом вијесу биле власници. Кад би дошло вријеме жетви дошао би највије харачија као што је већ речено, па узео царев харач — осмину. Пошто би се царев харач намирио, онда би оно што би претекло подјелио на пола с агом. Већ се разумије каква је морао бити дио Хришћанину са Турчином, од подовице добро би било кад би му допала и четвртина. Ово што би било агаичко морао је ћипчија поћерати право у агину кућу, ако и неби имао својега коња морао је набављати и платити га од онога што би остало или чим зна.

На свакојег ситнога браву давао је ћипчија аги по једну оку масла; на сваку чеду давао је по 4 оке чистог меда. Ако би пак била слаба година по стоку или челе, па неби могао ћипчија од свога доплатити аги тарифу морао је ил куповати или скупо новцима плаћати. Ако би се ћипчија почео жалити аги на слабу годину онда би му ага брекнуо и рекао: „Бре Ђаур рајо! што је мени до тога стоје што је теби слаба година, мени мора које бити, а ти диниш као псето, пророк је жалје да је једном његовом правовјерном Турчину ма у чем оскуница, по да крепају египћани Влаха.“

Кад ага иде да обилази своје ћипчије, а то бива свакојег мјесеца, ваља сиромаш ћипчија да га дочека и то онако како је аги по лећу. Ага обично иде са слугама и пратњом као и харачија. Коњана агиним ваља да да 4 оке зоби у јутро, а по 4 оке у вече. Осим другога трош-

ваља аги да бу те сваку вече чутура ракије (чутура прима по 4 оке). Ако види ага код ћипчије лијепу јагње узме му га, ако ли види доброга овна у торину узме га, без да му што за то плати. Ако Турчин води на Влаху лијепу хаљину узме му је, а он иде то и раздран, ако види добру обућу узме је, а он иде бос. Ако ли има добра коња, вола, краву и т. д. узме му их и сунуше му збрекне: „Бре Влаше како ти смислиш пјати таквог коња, а твој ага нема, знаш бре! у закону нашег пино да се Влах не смисли ни у чег барабарити са Турчином.“ Доведи овамо то је за агу, а није за тебе.“ Кад се ага жени ваља чиница да му поћера у кољач 6 добријех овнова, једнога претила вола и добру јалову краву. Кад пак ћипчијаца полази агиницу ваља да јој поћера у лар добру краву с телетом.

Осим овога ко би избројио све начине које су измишљали варвари Турци само да несејају и потоњу цару и пмаовину јадне и несретне раје.

ПРЕГЛЕД ПОВИНА.

Већ су познате велике сипачије, које народ италијански показује нашем народу и у станку нашега народа у Херцеговини и Босни. Ми смо донјели већ неколико доказа о томе из италијанскога новинарства. Ђеневски „Ил Пополо“ има такође један допис, у којем размишљава стање Турске и положај устаника. Говори и Рауф паша и његовој подвареној и слабој војци. Каже: само мало више и боље спреме устаника, порочито топова, па им се није турски град држати, ни турска војска обрнути неће. О Прној Гори приговједо дописив са усхићењем: „Стигао сам“, каже између осталог, у земљу, где је сваки војник. Немогућно је, на истина, Кад у Прној Гори учини који човек какво злочиство, иде сенату, који састављају дванаест поштенијех грађана. Не докажели се, да је праведан, осуђен је на тамницу (казне су још: глоба и прогонство). Динас има преко двадесет тамничара. Њих су врата отворене, без војника, без страже. Тамничари се штату пред тамницом на 25 метара простора. Ко има својих сретства сам се храни, ко ништа нема, држава га храни. Кад је ваља опћинска потреба, тамничари је извршују. Најпослије тамничари, осуђени на 10 и 20 година, шизу се изван границе, да што однесу или донесу, па и саме новце. И никад се није догодило да тамничар таквом приликом утече. Ви једни државни одјетници, ви тужни стражари и кључари, да сте у Цену Гору одређени, свисили би сте од неугодна посла, чим неби имали забаве. Код Прногораца зајеније поштење парарафе законика. Код Прногораца ријеч ариједи колико милион лисичина и све тамнице и стражари министра Контеија. Прногорац је ратоборан, јунак у биткама, вриет и снажан да поднесе коју му драго муку. У доба жира гледа своје кућне послове. Цијна нећеш га ниједи виђети. „О кљазу Николи истијем начином говори. Хвали преустројства, која је извео у свима струкама, у духу слободе и напретка“ па вели: „Истина је што се каже: да пароди љубе онога господара, код којег најбоље живу, јер Прна Гора у петнајест година напредовала је у свакој струци државнога живота.“

ПРИЛОЗИ ХЕРЦЕГОВЦИМА У ПРИОЈ ГОРИ.

Согодиња.
(Продужење).

Капетан Маркиша Станковић 20, Јово Шумновић 10, пол Вукосавић 10, пол М. Кудин 7, Иво Кудин 7, Стево Кудин 7, Иво Вукосавић 10, Томо Вукосавић 6, пол Гажевић 8, Џија Вукосавић 10, Мило Кудин 8, Аварија Вукосавић 5, Томо Гажевић 6, Иво Дамјановић 6, Мило Митровић 10, Марко Митровић 6, Нико Митровић 4, Ристо Митровић 2, Јоко Стацковић 10, Лазо Стојановић 5, Томо Вукосавић 4, Стозо Којичић 4, Мило Улама 4, Томо Митровић 2, Саво Стацковић 4, Саво Гажевић 4, Саво Којичић 4, Мило Кудин 10, Мило Белачовић 2, Аварија Поповић 4, Перо Вукосавић 2, Саво Богдов Стојановић 4, Стево Срзентић 6, Крсто Поповић 2, Томо Марковић 4, Марко Кудин 16, Пешко Кудин 4, Симо Ђураћ 6, Стево Белачовић 8,

Мило Јетрићевих ф 4, Мило Стојанових ф 6, Јован Којичић ф 5, Јеко Срећитић ф 4, Јово Краљевић ф 10, Марко Добровић ф 4, поп Влаховић ф 4, Ђуро Станковић ф 6, Илија Јоветић ф 2, Саво Ђукићевих ф 2, Мило Ђукићевих ф 4, Саво Поповић ф 6, Јоко Стојановић ф 4, Томо Тодоровић ф 4, Илија Ђукићевих ф 2, Перо Ђелица ф 2, Нико Добровић ф 2, Нико Ђукићевих ф 2, Саво Добровић ф 2, Нико Поповић ф 4, Илија Улаћ ф 2, Ђуро Савићевих ф 2, Нико Марковић ф 4, Марко Марковић ф 4, Ристо Марковић ф 2, Саво Поповић ф 4, Иво Поповић ф 2, Мато Поповић ф 2, Перо Дамјановић ф 6, Нико Савићевих ф 2, Ристо Савићевих ф 2, Лука Стојановић ф 4, Иво Стојановић ф 2, Ристо Стојановић ф 2, Томо Вукосавић ф 2, Иво Стојановић ф 2, Јоко Вукосавић ф 4, Ђуро Николић ф 4, Бело Гажевић ф 4, Стано Петрићевих ф 1, Митар Цуца ф 4, Мило Бошковић ф 2, поп Бошковић ф 2, Томо Николић ф 2, Мило Андријевић ф 2, Нико Матовић ф 2, Јово Добровић ф 2, Ђуро Добровић ф 2, Саво Поповић ф 2, Ивана Ђукићевих ф 2, Марко Краљевић ф 2, Нешко Ђукићевих ф 1, Мато Краљевић ф 1, Перо Краљевић ф 1, Мило Краљевић ф 1, Петро Поповић ф 1, Андрија Беланић ф 2, Петро Ђурић ф 2, Андрија Добровић ф 2, Михаил Станковић ф 2, Иво Којичић ф 1, Марко Дамјановић ф 2, Машан Марковић ф 2, Митар Вукосавић ф 6.

Д и в љ а н и.

Кипетан Марко Кисич ф 13, Перо Ђелица ф 25, Иво Бешчић ф 20, Мато Светло ф 16, Мато Кисич ф 25, Бугор Кисич ф 14, Ђуро Светло ф 16, Ђуро Шаровић ф 16, Томо Клеџа ф 16, Иво Драгићевих ф 10, Иво Ђелица ф 10, Нико Кос ф 10, Саво Бањовић ф 10, Шако Дарчевић ф 16, Ђуро Светло ф 10, Лазо Крекун ф 10, Раде Кос ф 20, Јово Узманик ф 10, Јово Вукосавић ф 6, Иво Крстовић ф 10, Перо Рајасовић ф 6, Јово Грађанин ф 4, Илија Вулетих ф 6, Саво Бошковић ф 5, Раде Кисич ф 8, Мило Кисич ф 4, Пеко Кисич ф 6, Шалета Кисич ф 6, Иво Кисич ф 2, Перо Кисич ф 5, Шако Кисич ф 8, Васо Кисич ф 3, Саво Кисич ф 2, Мило Кисич ф 2, Јоко Радосавић ф 4, Марко Ђелица ф 4, Андрија Ђелица ф 3, Иво Вучачковић ф 1, Јоко Бошковић ф 4, Ђован Бошковић ф 1, Нико Кос ф 1, Митар Кос ф 4, Ст. Боковац ф 6, Иво Крекун ф 4, Марко Мокача ф 3, Андро Чешљар ф 3, Јоко Чешљар ф 2, Илија Чешљар ф 2, Мило Чешљар ф 1, Ђуро Чешљар ф 3, Марко Чикић ф 1, Стефан Чикић ф 6, Паво Чикић ф 1, Крсто Чешљар ф 3, Саво Ђурановић ф 4, Станко Ђурановић ф 4, Иво Ђурановић ф 4, Нико Ђурановић ф 1, Симо Чешљар ф 1, Илија Чешљар ф 2, Токо Чешљар ф 1, Саво Крстовић ф 1, Стеван Николић ф 10, Марко Вудевић ф 2, Мило Божовић ф 1, Нико Божовић ф 4, Мило Божовић ф 1, Саво Угњанић ф 4, Ђуро Угњанић ф 2, Токо Клеџа ф 10, Марко Клеџа ф 1, Иво Клеџа ф 1.

(Продужиће се).

ДОБРОВОЉНИ ПРИЛОЗИ СТРАДАЈУЋИМ ХЕРЦЕГОВЦИМА СРБА ИЗ КАРСОН СИТИ.

Јован Милетић талијор ф 20, Јован Мартиновић ф 10, Тома Греговић ф 5, Михаил Намучина ф 5, Милош Иванковић ф 10, браћа Иванковићи Јеџо и Божо ф 100, Илија, Милош и Ђуро браћа Перазићи ф 50, Сава Тановић ф 10, браћа Иво и Мило Греговић ф 20, Крсто Јанковић ф 5, Сава Вукотић ф 10, Мило Стинишић ф 10, Мило Павић ф 10, Васо Медиговић ф 10, Сава Петровић ф 10. Свега 285 тал.

ЦЕТИЊЕ, 3. Јануара. —

Као и др сада прослављена је и овога пута у пријестоници нашој нова година свечаним начином. Уочи нове године била је сва варош сјајно осветљена. Исто вече био је у двору велики сједник на којем преко педесет главара народних окружаваху свијетлог Господара. Вазда је било дивно погледати околини број личних јунака и старјешина народних уз вјеза нашега и слушати њихов мудри, неродски и родољубиви збор, али овога пута дјествоваше необичније, услихавије на свакојега, чему су извјесно узрок данашње околности.

Уређник и издаваоц СИМО ПОПОВИЋ.

сти. Пред њим била је вјечера, а кад је избио једно дванајест сати, ушло је у свјетлост и г. Палазовић и издарило: Њ. Св. кнезу Николају ријечима, које пошту данас из срца слави којењу Србину. У исти мах загрме тонови на пољани покрај двора. Из тога кнез је, осјећајући, који вазди дише, на државно народу. Сутра дан послје службе божије, Њ. Св. кнез Никола пришао је у двор честитати.

— Изасланици међународног друштва „Црвени крст“ из Женеве, за које смо у прошлости листу јавили, да су дошли, били су сутра дан пријемени од Њ. Св. кнеза, а на нову годину у вече били су почасловани позивом на објед у свијетли двор. Јуче су ипак заједничку сједницу са овдашњим комитетом, у којој су се ставили у споразумљење за организовање рањеника и страдалника херцеговачких. У истој сједници предузето је и организовање комитета за Црну Гору истог међународног друштва „Црвени крст“.

КЊИЖЕВНОСТ.

Доносимо у данашњем листу позив на претплату на валани илустровани лист за забаву и поуку „Србадија“, који ступа у другу годину, у којој ће два пута мјесечно излазити. Ми га најтоплије препоручујемо нашем читалачком свијету.

Објављена су још два нова илустрована листа у Бечу „Млада Србадија“ и „Српска зора“. У нас се тешко и други листови одржавају, а некамоља илустровани, и то три. Могао би се догодити, да ушљед ових нових предузећа останемо и без једног листа, а то би свакојак штета била.

„Глас народа“, лист за народне ствари, привреду, поуку и забаву, који излази у Новом Саду, ојачао је од нове године у сваче. Лист овај доносиће све, што треба човјеку, који живи с народом. На њему ће јавити први људи у школи и науци. Препоручујемо овај лист нашем свијету као врло ваљан и користан, а цијена му врло мала. За Аустроју ф 4, за Црну Гору ф 3 на цијелу годину.

У Земуну излази „Нова Школа“ независни учитељски лист. Цијена за три мјесеца ф 1.

У Бечу изишла је књига „Зора“, књижевни рад српског бачког друштва, са овим сачедржajem: 1. „Нешто из живота и рада друштва „Зора“, 2. „Зори“, pjesma од Ј. Симеонића Чикића, „Мементо мори“, написао Стеван Ј. Јефтић; 3. „Зуби“ написао Ј. Илић; 4. „Нешто о ваздуху“ написао М. Јосифовић; 5. „Тужно цвијеће“ pjesma С. Ј. Јефтића; 6. „Са земљом на мјесец“ написао Ј. Симеонић Чикић; 7. „О теоријама топлоте“ написао Л. М. Матић; 8. „На блану гробу“ pjesma Ј. Симеонића; 9. „Природњаку светиња“ (од Рајана) превео Л. М. Матић; 10. „Иницијација Хаиса“ (Матена) превео Ј. Симеонић Чикић; 11. „Глас“ pjesma Ј. Симеонића Чикића; 12. „Кораблукрушење на љубавном мору“ написао Ст. Ј. Јефтић; 13. „Резултати Канчевих студија о бланкској полустру“ написао Т. Стефановић Вилоски. Додатак: „Српске народне pjesme“ скупно их Каменко Делић.

Књиге се могу добити у Бечу код благајника: Neubau, Burggasse n.о 24. Hochparter Thür 19-20. У Новом Саду у књижари Поповића и у Панчеву у књижари Јовановића.

Чист приход ове књиге намјењен је босанско-херцеговачкој нејати.

„Јавор“, једини српски лист за забаву, поуку и књижевност, излазиће од нове године сваке неђеље. Цијена је листу на годину ф 5. Живо га препоручујемо нашем свијету.

„Отаџбина“ престала је излазити. Велика штета за нашу књижевност!

У Новом Саду почиње од нове године излазити „Званични гласник српске митрополије под уредиштвом Стева В. Поповића. То ће бити званичан лист за српску православну цркву, школу и заједно у опште српске митрополије. Цијена год. ф 5, а излазиће сваке неђеље.

С Р Б А Д И Ј А

Илустрован лист за забаву и поуку.

Јављамо српској читалачкој публици, да смо се на жељу наших многобројних претплатника ријешили, да „Србадију“ од нове године два пут

мјесечно издајемо 1. и 16. сваког мјесеца, у свескама од два табака, а у фебруату у коме је до сад изишла. По томе ће „Србадија“ допирати 12 великих табака више за читање, а уз то добијају претплатници премину на дар, велику слику: „Вође босанске и херцеговачке у српском устанку 1875. године“, коју већ у великој ради један чувен бечки уметник. Ове је године „Србадија“ са премијом заједно констала ф 7, а идуча године констала 24 свеске само један ф више, а уз то добијају још претплатници премину на дар.

Цијена је листу према томе врло умјерена, а на цијелу годину ф 8, а на по год ф 4, а на четврт ф 2, а, вр.

Претплата се шаље на ову адресу: Administration der „Srbadija“ in Wien, III. Ungargasse n.о 2.

Прва свеска изађе о Божићу са врло занимљивим садржајем.

Администрација „Србадије“.

О Г Л А С.

СВИЈЕМА БОЛЕСНИЦИМА

снага и здравље без медицине и трошкова.

REVALESCIERE DU BARY из ЛОНДОНА.

Има већ 28 година како ни једна болест није кадра супрот стати дејствитијој опшј храни, која без медицине и трошкова лечи све боље у желуцу, живцима, грудима, плућима, устри, жлездама, слузним ожима, дисању, бубрежним и бјелици, као и туберкулозу, сушицу, сићу, кашаљ, затвор, пролив, слабост, шуљене, водену болест, грозницу, несвијесту, конгестиве, зујање ушну, бљубање баш и за вријеме трудноће, суморност, иршављење, реву, костобољу, бјелуцу. — Извод из 80.000 цертификата од људи, ко су се помогли међу којима цертификати од професора, г. Бенекера, редов. д-ра Вурцера, професора медицине на марбуршком универзитету, медицинског савјетника др. Ангелстајна, др. Пореланда, др. Камбела, професора др. Деле, др. Уре, грознице Кестелтјарковице, маркиса Брехановице и многих других високих особа, свакоме ће се безмалачно досади.

Кратак извод из свједочанства.

Број 64.210. Маркиза Брехановица 7 година патила је од јетре, не имала сна, дрхтава на свима удовима, иршавила чинила.

Бр. 79.810. Г-ђа удова Клековица из Дизелдорфа, патила је од давнашње главобоље и бљубања.

Бр. 75.877. Флорјан Кеде, ц. рк. чиновник из Будима, имао је запаљење плућа, несвијесту и терет на грудима.

Б. 75.910. Г. Гавра Тешнер, ђак више трговачке школе у Бечу, боловао је од грудан и живота.

Б. 65.715. Г-ђица Монлујева није могла да једе ни да спава и иршавила је.

Више храни Revalesciere него месо и код одраслих и деце уштеди 50 пута више на цијени него ли у другим материјалима и јелима.

У пехани кутијама: по фунта 1 ф. 50 н., 1 фунат 2 ф. 50 н., 2 фунта 4 ф. 50 н., 5 фуната 10 ф., 12 фуната 20 ф., 24 фунта 36 ф. — Цикоти од revalesciere у кутија по 2 ф. 50 н. и 4 ф. 50 н. — Чоколада од revalesciere у прашку и таблицама за 12 шоља 1 ф. 50 н., за 24 шоље 2 ф. 50 н., за 48 шоља 4 ф. 50 н., у прашку за 120 шоља 10 ф., за 288 шоља 20 ф., за 576 шоља 36 ф. — Добити се може код Barry du Barry & Comp. у Бечу Wallfischgasse n.о 8, у Лешу код Joseph v. Török; као и по свима варошима код добрих апотекара и дућанима; а бечка кућа шаље уз поштанску удутину на све стране. Још га продаје у Трсту: Serravallo; у Задру: Andrović; Ријеци: Prodani. (1—28).

ПОШТАНСКИХ МАРКИ

црно-оранжних српских купујем у највећем броју. Jacques Wortmann Bucharest (Roumanie).

Штампано у државној штампарији.